

MUTOVATIR QIROATLARNING QUR'ON OYATLARI
MA'NOSINI TALQIN ETISHDAGI O'RNI

Fayziyev G'olib Muxammadi o'g'li

Oriental Universiteti magistri

ORSID: 0009-0002-6873-3780

fayziyevgolib71@gmail.com

Ilmiy rahbar: t.f.n. **Ismoilov Maqsudxon**

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi mutovativ qiroatlarning Qur'on oyatlari ma'nosini talqin etishdagi o'rni, ularning Qur'on tafsiri metodologiyasi hamda islomiy germenetikadagi ahamiyati tahlil qilindi. Klassik va zamonaviy mufassirlarning qiroatlarga oid metodologik yondashuvlari qiyosiy asosda ko'rib chiqildi, mutovativ qiroatlarning oyatlar mazmunini chuqurroq anglash, semantik qatlamlarini ochib berish hamda tafsir jarayonidagi ilmiy ahamiyati yoritildi. Qur'on ilmlari va zamonaviy ilmiy tadqiqotlar asosida mutovativ qiroatlarning tafsir metodologiyasidagi o'rni asoslab berildi. Natijada, mutovativ qiroatlar Qur'on oyatlarini talqin etishda ilmiy ishonchlilikni ta'minlovchi muhim manba ekanligi hamda Qur'onshunoslik va islom falsafasi metodologiyasining rivojlanishidagi ahamiyati isbotlandi.

Kalit so'zlar. Mutovativ qiroatlar, Qur'on tafsiri, Qur'on oyatlari, mufassirlar, tafsir metodologiyasi, islom falsafasi, islomiy germenetika, qiroatshunoslik, semantik tahlil, qiyosiy tahlil.

Abstract. This thesis analyzed the role of mutawatir Qirā'āt in the interpretation of the meanings of Qur'anic verses, as well as their significance in the methodology of Qur'anic exegesis and Islamic hermeneutics. The methodological approaches of classical and contemporary exegetes to mutawatir Qirā'āt were comparatively examined, and their role in providing a deeper understanding of Qur'anic meanings, revealing semantic layers, and enriching the process of interpretation was highlighted. Based on the sciences of the Qur'an and contemporary scholarly studies, the place of mutawatir Qirā'āt in the methodology of Qur'anic exegesis was substantiated. As a result, mutawatir Qirā'āt were confirmed as a reliable scholarly source for the interpretation of Qur'anic verses and their contribution to the development of Qur'anic studies and Islamic philosophical methodology was demonstrated.

Keywords: Mutawatir Qirā'āt, Qur'anic exegesis, Qur'anic verses, exegetes, methodology of exegesis, Islamic philosophy, Islamic hermeneutics, Qirā'āt studies, semantic analysis, comparative analysis.

Аннотация. В настоящих тезисах была проанализирована роль мутаватирных кираатов в толковании смыслов аятов Корана, а также их значение в методологии коранического тафсира и исламской герменевтике. В сравнительном аспекте были рассмотрены методологические подходы классических и современных мифассиров

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

к мутаваирным кираатам, раскрыта их роль в более глубоком понимании смыслов коранических аятов, выявлении семантических пластов и совершенствовании процесса толкования. На основе наук о Коране и современных научных исследований было обосновано место мутаваирных кираатов в методологии тафсира. В результате было доказано, что мутаваирные кирааты являются надёжным научным источником при толковании аятов Корана и способствуют развитию коранистики и методологии исламской философии.

Ключевые слова: мутаваирные кирааты, тафсир Корана, аяты Корана, муфассиры, методология тафсира, исламская философия, исламская герменевтика, кираатоведение, семантический анализ, сравнительный анализ.

Kirish. Mutovair qiroatlar Qur'on ilmlarining muhim tarkibiy qismi bo'lib, Qur'on oyatlari ma'nosini to'g'ri anglash va talqin etishda asosiy ilmiy manbalardan biri hisoblanadi. Har bir mutovair qiroat Qur'on matnining ishonchliligini saqlash bilan bir qatorda, oyatlarning semantik qamrovini kengaytirish va mazmun qatlamlarini chuqurroq ochib berishga xizmat qiladi. Shu bois qiroatlar tafsir ilmi, islom falsafasi va germevntikasining o'zaro uzviy bog'liqligini namoyon etadi. Klassik mufassirlar mutovair qiroatlarni lug'aviy, nahviy va fihiy mezonlar asosida sharhlagan bo'lsalar, zamonaviy tadqiqotchilar ularni matnni ko'p qirrali talqin etishning metodologik vositasi sifatida baholaydilar. Qur'onshunoslikka oid klassik manbalar va zamonaviy ilmiy tadqiqotlar mutovair qiroatlarning oyatlar ma'nosini izohlashdagi o'rni nafaqat diniy, balki falsafiy tafakkur rivojida ham muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Mazkur tezisda ushbu masala klassik va zamonaviy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi hamda Qur'on oyatlari ma'nosini talqin etishdagi metodologik ahamiyati yoritiladi [1].

Asosiy qism. Mutovair qiroatlar Qur'on oyatlari ma'nosini talqin etishda ishonchli ilmiy asoslardan biri hisoblanadi. Qur'on qiroatlarining mutovair yo'l bilan rivoyat qilinishi oyatlar mazmunining turli semantik jihatlarini yoritish, tafsir metodologiyasini takomillashtirish hamda matnning asl mazmunini saqlash imkonini beradi. Shu sababli klassik mufassirlar mutovair qiroatlarni tafsirning ajralmas qismi sifatida baholab, ularni lug'aviy, nahviy va fihiy tahlillar bilan uyg'un holda sharhlaydilar [1]. Abu Ja'far at-Tabari turli mutovair qiroatlarni qiyosiy tahlil qilish orqali oyat ma'nosining kengroq mazmunini ochib beradi. Masalan, Fotiha surasidagi "Maliki yawmid-din" va "Maliki yawmid-din" qiroatlari Allohning mutlaq egaligi va hukmronligini ifodalovchi ma'nolarni bir-birini to'ldiruvchi jihatlar sifatida izohlanadi. Az-Zamaxshari ushbu qiroatlarning balog'iy va grammatik xususiyatlarini tahlil qilsa, Faxriddin ar-Roziy ularni kalomiy va falsafiy nuqtai nazardan asoslaydi. Natijada mutovair qiroatlar Qur'on oyatlarning mazmun doirasini kengaytiruvchi ilmiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy Qur'onshunoslikda ham mutovair qiroatlar muhim metodologik ahamiyat kasb etadi. Muhammad at-Tahir ibn Ashur qiroatlar o'rtasidagi farqlarni Qur'on matnining ko'p qatlamli semantik tuzilishini ochib beruvchi vosita sifatida baholaydi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Islomiy germenevtika nuqtai nazaridan mutovatir qiroatlar matnning tarixiy va zamonaviy talqinlari o'rtasida metodologik bog'liqlikni ta'minlaydi. Bu yondashuv Qur'on oyatlarining mazmunini bir tomonlama emas, balki turli ilmiy mezonlar asosida izohlash imkoniyatini yaratadi [3]. Mutovatir qiroatlarning tafsirga ta'sirini Moida surasining 6-oyatidagi "wa arjulakum" va "wa arjulikum" qiroatlari misolida ham kuzatish mumkin. Mazkur qiroatlar tahorat hukmlarining sharhlanishida turli fiqhiy yondashuvlarning shakllanishiga asos bo'lgan. Klassik mufasssirlar bu farqlarni rivoyat va arab tili qoidalari asosida izohlagan bo'lsalar, zamonaviy tadqiqotchilar ularni Qur'on matnining semantik boyligini ifodalovchi metodologik hodisa sifatida baholaydilar[4]. Shunday qilib, mutovatir qiroatlar Qur'on oyatlari ma'nosini talqin etishda ilmiy ishonchlilikni ta'minlovchi, tafsir metodologiyasini boyituvchi hamda islom falsafasi rivojiga xizmat qiluvchi muhim manba hisoblanadi.

Xulosa. Qur'on ilmlarining muhim tarmoqlaridan biri hisoblangan mutovatir qiroatlar oyatlar ma'nosini talqin etishda ilmiy ishonchlilikni ta'minlovchi asosiy manbalardan biri ekanligi namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari mutovatir qiroatlar Qur'on matnining asl mazmunini saqlash bilan birga, uning semantik qamrovini kengaytirishi, lug'aviy va grammatik nozik jihatlarini ochib berishi hamda tafsir metodologiyasining ilmiy asoslarini mustahkamlashini ko'rsatadi. Shu jihatdan klassik mufasssirlar yondashuvlari bilan zamonaviy Qur'onshunoslikdagi germenevtik tahlillar o'zaro uyg'unlashib, oyatlar mazmunini yanada chuqurroq anglash imkonini yaratadi. Klassik tafsir maktabi vakillari qiroatlar o'rtasidagi ma'no farqlarini arab tili, nahv, balog'at va fiqh mezonlari asosida izohlasa, zamonaviy mufasssirlar mutovatir qiroatlarni Qur'on matnining ko'p qatlamli semantik tuzilishini ochib beruvchi metodologik vosita sifatida baholaydi. Bunday yondashuv Qur'on oyatlarini tarixiy, tilshunoslik va falsafiy mezonlar asosida kompleks talqin etish imkonini beradi. Natijada, mutovatir qiroatlar Qur'on matnining ishonchliligini ta'minlash bilan birga, tafsir ilmi, qiroatshunoslik va islom falsafasining rivojlanishida muhim nazariy manba sifatida namoyon bo'ladi. Ularni qiyosiy va germenevtik yondashuvlar asosida chuqur o'rganish Qur'on oyatlarining mazmunini to'g'ri anglash hamda zamonaviy Qur'onshunoslik metodologiyasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ibn al-Jazarī. An-Nashr fī al-Qirā'āt al-'Ashr. – Bayrut: Dār al-Kutub al-'Ilmiyya, 1998. – 2 jild.
2. At-Ṭabarī, Abū Ja'far Muḥammad ibn Jarīr. Jāmi' al-Bayān 'an Ta'wīl Āy al-Qur'ān. – Bayrut: Mu'assasat ar-Risālah, 2000. – 26 jild.
3. Ar-Rāzī, Fakhr ad-Dīn. Mafātīḥ al-Ghayb (At-Tafsīr al-Kabīr). – Bayrut: Dār Iḥyā' at-Turāth al-'Arabī, 1999. – 32 jild.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

4. Ibn 'Āshūr, Muḥammad aṭ-Ṭāhir. At-Taḥrīr wa at-Tanwīr. – Tunis:
Ad-Dār at-Tūnisiyya li an-Nashr, 1984. – 30 jild.
5. Abu Shahbah, Muḥammad. Al-Madkhal li Dirāsāt al-Qur'ān al-Karīm. – Qohira:
Maktabat as-Sunnah, 2003. – 412 b.
6. King Fahd Glorious Qur'an Printing Complex. – <https://qurancomplex.gov.sa>
7. Qur'anic Arabic Corpus (University of Leeds). – <https://corpus.quran.com>

